

politicky dosud neangažovaných třetí politickou stranu, bylo by to těžko zamezit. Strana musela by však mít předem připravený organizační aparát a dostatečné prostředky na tisk a organizaci. Po sjezdu demokratické strany v Turč.(anském) Sv.(atém) Martině československy smýšlející členové této strany, zejména členové Rady, jsou toho názoru, že by vytvoření nové strany bylo možné přímo svého času dojednat s novým předsednictvem a také s novým předsedou /Dr. Lettrich/ demokratické strany. Je totiž nepochybné, že nové vedení demokratické strany je mnohem českoslovenštější než bylo dosavadní. Předseda Ursíny byl právě proto odstraněn z vedení strany, poněvadž se mu živelně na celém Slovensku vytýkalo, že nebyl dosti československý, že za svého pobytu v Londýně byl jen přívěskem komunistů, kteří hlásali slovenskou samobytnost a vystupovali proti československému smýšlení. Vytýkalo se mu také, že nasadil všude na čelná místa svoje příbuzné a že při jednání v Moskvě zamlčel skutečné citění širokých mas na Slovensku, které přece i do povstání šlo do boje za ideu československou.

Československy cítící členové demokratické strany nedoporučují však, aby se již jednalo s dr. Lettrichem o třetí straně. Doporučují to teprve po vytvoření Revolučního Národního shromáždění, kam se budou snažit dostat co nejvíc svých stoupenců. Někteří politikové naznačovali též, že pak by snad možná byli také komunisté povolnější ve věci třetí strany, kdyby viděli, že není naděje získat ve volbách většinu, a že by právě vytvoření třetí strany jim umožnilo jakýsi ústup ze slávy. Zdá se mi, že skutečně mnozí komunisté již dnes cítí, že vsadili na Slovensku na špatnou kartu, když začali hlásat nekompromisní slovenskou samobytnost a do určité míry separatismus.

Nemyslím ovšem, že je pravdou, že by při svobodných volbách, kdyby byli dnes, demokraté získali na Slovensku 80% hlasů, jak to mnozí tvrdí. Je však jisto, že pobyt ruské armády na Slovensku a mnohé teroristické činy některých komunistických činitelů, pracovali proti komunistické straně. Dnes možno konstatovat, že mnozí komunisté vidí, kam vedla jejich separatistická linie a proto se snaží obracet aspoň do té míry, že hlásají velice vřele bratrství s Čechy a za předpokladu rovnosti obou národů. Bylo překvapením v Bratislavě, že i Dr. Husák, o kterém se tvrdilo, že je luďáckým separatistou, natřeným na červeno, našel na Děvínské manifestaci velice vřelá slova k Čechům a postavil se vřele za koncepci Československé republiky.

V Praze dne 16. července 1945

Slovenský národní archiv Bratislava, Osobný fond V. Šrobára, kart. 12, inv. č. 77.

Dokument č. 12

Ohlas Národního frontu připravený na zasedání Národního frontu 26. júna 1945.

1. Ani jedna zložka Národného frontu nemá iné ciele, ako je jednotná a nedeliteľná demokratická Československá republika budovaná na rovnoprávnom zväzku slovenského a českého národa a opierajúca sa vo svojej politike zahraničnej, vojenskej a hospodárskej. Sovietsky zväz poskytujúc bratské styky so všetkými slovanskými štátmi a národmi, zachovávajúc tradičné priateľské zväzky a čulú hospodársku spoluprácu so západnými spojencami.

2. Obidve zložky Národného frontu DS a KSS sú si vedome toho, že na úspešné zdolanie úloh pred ktorými slovenský národ stojí nestačí jedna trieda alebo jedna politická strana, ale je potrebná svorná spolupráca všetkých pracujúcich vrstiev národa a obidvoch našich

politických strán reprezentujúcich politickú vôľu národa. Preto DS a KSS dnešný stav spolupráce nepovažujú za jav prechodný ale za trvalú základňu potrebnú pre znovu výstavbu Slovenska a pre zaistenie ďalšie rozšírenie sociálnych výdobytkov a politicko-občianskych práv, ktoré sme dosiahli našou národnou revolúciou.

3. Našou neochvejnou vôľou je zachovať a upevniť Národný front budovaný predovšetkým na DS a KSS, aby mohol splniť veľké dielo konsolidačné, budovateľské za mierové úlohy. Tak isto v duchu bratského pomeru českého a slovenského národa, chceme pestovať čo najpriateľskejšiu spoluprácu KSS a DS združených v Slovenskom národnom fronte s politickými stranami v Čechách, najmä však s blokom pracujúceho ľudu miest a vidieku, ktoré tvorí jadro politickej reprezentácie českého národa.

4. Tak, ako spoločne sme zdvihli zbrane národného povstania proti nemeckým votrelcom i maďarským pomáhačom, spoločne chceme vyčistiť Slovensko od nacistických Nemcov, fašistických Maďarov, dosiahnuť výmenu ostatného maďarského obyvateľstva za Slovákov v Maďarsku a zahraničí a prispieť tak k splneniu Vládneho programu, vybudovať ČSSR ako štát Čechov a Slovákov.

5. Ako spoločne v podzemí i v celom našom národnom odboji sme stali neochvejne proti zradným živlom domácim, tak chceme aj naďalej vzájomnou spolupracou neúprosne a nekompromisne odhaliť a zneškodniť všetky živly fašistické, kolaborantské a koristnícke, i keď sa vlúdili do národných výborov, do štátnych úradov, do hospodárskych a iných inštitúcií alebo do ktorejkoľvek zložky Národného frontu.

6. Ako vysoko si oceňujeme statočných, svedomitých, spravodlivých a kvalifikovaných občanov, i keď nie sú príslušníkmi politických strán a ako im umožníme ich schopnostiam primeraných zastat' vo verejnom živote, tak isto zneškodníme bezcharakterných konjunkturalistov, chameleónov, prospechárov, ako aj pomáhačov a to aj keby sa kryli príslušnosťou niektorých z našich politických strán.

7. Medzi KSS a DS je úplná zhoda v tom, že miestne a okresné národné výbory podobne, ako hospodárske, priemyselné, finančné a sociálne, zdravotné, kultúrne a iné ustanovizne celonárodného významu, nesmú sa stať objektom jednej z našich politických strán, ale majú byť zložené tak, aby primerane reprezentovali všetky demokratické a pracujúce zložky nášho občianstva.

8. DS a KSS sú úplne jednotné v rešpektovaní a chránení slobody náboženského vyznania ako aj v tom, že slovenskí občania ktoréhokoľvek vyznania sú rovnoprávni a rovnocenní členmi nášho národa. Na druhej strane očakávajú, že cirkvi neposkytnú azyl fašistickým previnilcom a nestanú sa nástrojom akejkoľvek politickej agitácie, aby veriaci bez prekážky súhlasil so svojim slovenským a slovanským povedomím a demokratickým presvedčením, mohli činne prispieť k uskutočneniu cieľom nášho národného života.

9. DS tak isto, ako KSS usiluje sa o ďalekosiahle sociálne reformy za pozdvihnutie životnej a kultúrnej úrovne pracujúceho ľudu a na druhej strane KSS tak isto ako DS neochvejne rešpektuje súkromné vlastníctvo roľníkov, robotníkov, živnostníkov, obchodníkov, remeselníkov, drobných a stredných podnikateľov a úradníkov.

10. Keďže medzi DS a KSS je zhoda vo všetkých životných otázkach, ktoré stoja pred slovenským národom budú obidve sa strany usilovať o to, aby v duchu spolupráce z podzemia a odboja metódy čestnej a vzájomne úprimnej lojálnej spolupráce udomácnili sa vo všetkých organizáciách a zložkách obidvoch politických strán. V tom duchu nech sa všetky sporné otázky vyrovnajú čestne, mužne podriaďujú všetky naše spory a škriepky záujmom spoločného, spoločným záujmom obnovy a obrody nášho národného života.

Ako v časoch spoločného boja proti spoločnému fašistickému nepriateľovi, zjednotíme teda všetky svoje sily k svornému úsiliu za výstavbu hospodársky silného a sociálne spravodlivého, politicky konsolidovaného ľudovodemokratického Slovenska v Československej republike.

Nech žije slovenský Národný front, nech žije Národný front Čechov a Slovákov.

Národná obroda, ročník I. č. 75, 1. júla 1945.

Dokument č. 13.

Reč ministra Jána Ursínyho na zjazde DS v Martine. K histórii Žilinskej dohody - Domáci a zahraničný odboj. Slovenské povstanie - Vznik Demokratickej strany.

Na zjazde Demokratickej strany v Turč.(ianskom) Sv.(ätom) Martine z vrcholných bodov programu bola obsiahla reč terajšieho podpredsedu strany Jána Ursínyho, ktorú pre jej dôležitosť prinášame v pokračovaní celú.

Na prvom celoslovenskom zjazde Demokratickej strany pokladám za potrebné aspoň stručne zrekapitulovať stanovisko tých politických smerov, ktoré tvoria jadro Demokratickej strany, a to počínajúc udalosťami pred októbrom 1938, keď Republike, jej demokracii a našim národom hrozilo nebezpečenstvo.

Slovenskí príslušníci strán občianskej demokracie urobili všetko, čo bolo v ich silách, aby nenastalo rozčesnutie československých strán a štát tým nebol odkázaný na strany Nemcov a Maďarov, pretože im bolo jasné, že bezpečnosť štátu môže pevne ležať jedine na Slovákoch a Čechoch. Toto stanovisko úspešne uplatnili pri voľbe prezidentskej i ďalej vo svojom konaní.

Vyvinuli všetko úsilie, aby vyeliminovali všetky chyby a nedostatky v československom pomere a upravili ho tak, aby sa dostali na spoločnú platformu všetci dobrí Slováci a Česi.

Cesty, tak z hľadiska hospodárskeho, personálneho, sociálneho i kultúrneho, ktoré hľadali k tomuto riešeniu, rovnali sa takmer tým, ktorými chceme dnes vyriešiť spolužitie Slovákov a Čechov. Pretože bolo treba rátať i so Slovenskou ľudovou stranou, v ktorej bola veľká časť slovenských ľudí, ktorým bola Republika drahou, došlo k vyjednávaniu s ňou. Ona kategoricky odmietla všetky návrhy, ktoré by slovenské problémy boli vyriešili a jednotu Československej republiky upevnili a zachovali.

Šiesty október 1938 v Žiline bol diktátom, ktorým svoj návrh na ústavnoprávne riešenie slovenských vecí presadila.

Pomáhali jej k tomu hlavne vplyvy zahranično-politické. I keď sa azda mohli niekde podceňovať informácie o tom, že v Ľudovej strane sú štyri smery, a to jeden za autonómne Slovensko v Československej republike, druhý za samostatný slovenský štát, tretí za pripojenie Slovenska k Maďarsku a štvrtý za pripojenie Slovenska k Poľsku, nemohli zostať bez povšimnutia a príslušného odrazu na výsledok bezpečnej správy o tom, že beckovci sústredili a sústreďovali na poľsko-slovenských hraniciach značné sily, ktoré mali vtrhnúť na naše územie, keby po neúspešnom vyjednávaní s Ľudovou stranou došlo u nás k nepokojom.

Chcejúc zachrániť Československú republiku prijali sme pod týmto vnútorným i zahraničným tlakom so sebazaprením a odporom návrh Ľudovej strany, doplniac ho okrem iných zmien vetou, že týmto aktom je štátoprávne postavenie Slovenska v Československej republike definitívne riešené, aby tak prúdy, usilujúce o rozbitie Československej republiky, po uvoľnení zväzkov, ktoré Slovensko spájali s ostatnými časťami Republiky, nemali podklad pre svoje skazonosné dielo. Úfali sme, že postupom času zomkneme sa s ľavicovými